

Simone van der Vlugt

Iubita pictorului

Traducere din limba neerlandeză
de Gheorghe Nicolaescu

POLIROM
2021

Domnii vorbeau toți odată, priveau și arătau cu degetul, închinau unii în cinstea altora și îl laudau pe Rembrandt. Am văzut și câteva fețe mai puțin vesele, ale membrilor companiei care se vedeau pictați în fundal, în părțile umbroase, iar clienții aveau și ei mutre morocănoase.

— Fusese vorba ca toate tablourile din sala noastră de întâlnire să fie în armonie unele cu altele, tot spunea unul dintre ei. Această pânză nu se potrivește absolut deloc cu restul.

Dar, în general, domnea entuziasmul.

Eu însămi nu apucasem încă să văd tabloul după ce fusese terminat. Acum înțelegeam ce anume îl absorbise atâta pe Rembrandt în ultimele două zile, un lucru care, pare-se, nu sărise în ochi nimănui: fata din mijlocul gărzilor cetățenești avea chipul Saskiei.

Câteva zile mai târziu, tabloul a fost făcut sul și dus într-un car în Nieuwe Doelenstraat, unde a fost expus în sala mare din Kloveniersdoelen, cartierul general al gărzii cetățenești a archebuzierilor.

Rembrandt a fost răsplătit cu o mie șase sute de florini. O sumă imensă, cu care a stins însă un munte de datorii, fiindcă se împrumutase mult, deși câștiga bine. Pe un portret cerea pe loc o sută de florini, ceea ce nu era deloc puțin.

Din clipa în care preluasem conducerea gospodăriei, înțelesesem iute ce necazuri se ascundeau în spatele fațadei elegante. Într-o zi am dat cu ochii de caietul de socoteli al casei și l-am răsfoit. Nu știam dacă mi se îngăduie, dar n-avea cum să strice să arunc o privire prin el. O „privire aruncată“ s-a preschimbat într-o oră de citit, și-atunci am știut tot.

Rembrandt și Saskia trăiseră pe picior mare și cheltuiseră mai mult decât își permiteau. Pentru casa în care locuiau din 1639, Rembrandt pusese la bătaie o avere, presupunând pesemne că tablourile sale aveau să se bucure mai departe de din ce în ce mai mulți doritori.

Dar îl lovise nenorocul: Saskia se îmbolnăvisese, iar după moartea ei, din atelier ieșiseră mult mai puține tablouri.

Ce-i drept, Rembrandt primise câteva comenzi noi, însă nu se grăbea să înceapă lucrul la ele. Iar de la Carel Fabritius am aflat că erau și mai multe necazuri. Mi-a povestit că Rembrandt pictase acum câțiva ani portretul primarului Andries de Graeff și că acesta nu fusese mulțumit de rezultat.

— Primarului i s-a părut că nu seamănă cu el și a refuzat să plătească, a spus Carel. N-a făcut-o nici până acum.

— Nu seamănă? am întrebat eu mirată. Mi-e greu să-mi închipui așa ceva. Rembrandt pictează așa de fidel, așa de realist.

— Poate un pic prea realist. El nu flatează oamenii, îi pictează așa cum sunt, cu gușă, coșuri, pungi sub ochi cu tot. Nu toată lumea e încântată, primarul sigur nu.

— Deci e o chestiune de orgoliu. Dar Rembrandt nu poate să-l retușeze puțin?

Carel a izbucnit în râs.

— Nu-l cunoști deloc. Nu, n-o să facă așa ceva nicio dată. Nici dacă rămâne neplătit.

— Despre ce sumă e vorba?

— Cinci sute de florini, a spus Carel.

Cinci sute de florini! Era aproape cât o leafă pe doi ani. Nici banii aceia n-ar fi acoperit toate datoriile, însă – cum se spune – spic cu spic se face snop. Trebuia să vorbesc cu Rembrandt. Nu mai trecea mult și putea să ajungă să

nu mai aibă cu ce achita casa, și-atunci ajungeam toți în stradă. Strict vorbind, toate astea nu mă priveau, însă nu puteam să las să se aleagă praful de gospodărie.

L-am căutat pe Rembrandt în atelierul lui, unde lucra la un portret al Saskiei.

Înăuntru te înăbușeai de cald, ferestrele erau închise. Obloanele erau pe jumătate trase. Doar prin geamurile de sus intra puțină lumină și atmosfera era posomorâtă, sumbră.

Rembrandt stătea cu spatele la mine și n-a răspuns când am apărut. Poate nu mă auzise. Am bătut la ușa deschisă, mi-am împreunat mâinile în față și am așteptat să se întoarcă spre mine.

În cele din urmă a lăsat deoparte paleta și pensula și s-a răsucit oftând.

— Ia zi, Geertje!

Mi-am luat inima în dinți și i-am spus:

— Voiam să vorbesc cu dumneavoastră despre bani.

— Și trebuie să se întâmple chiar acum?

— E ora mesei. Prânzul e gata și așteaptă în bucătărie.

— Adu-l aici, vreau să lucrez mai departe.

Privirea mi-a fost atrasă de portretul Saskiei, care era minunat, însă nu era de vânzare. Am tras adânc aer în piept și mi-am spus oful dintr-o suflare.

— Dacă lucrurile merg tot așa, curând n-o să mai pot face cumpărături. Negustorii din prăvălii și din piață nu vor să-mi mai dea nimic pe datorie, cheltuielile se adună. Îmi fac griji.

— Dar nu m-au plătit pentru tabloul cu gărzile?

— Ba da, însă nu-i de-ajuns.

— O mie șase sute de florini! Cum să nu fie de-ajuns?

M-am uitat țintă la el, uluită că știa atât de puțin despre situația lui bănească.

— Datoriile dumneavoastră sunt de câteva ori pe-atât. Trebuie neapărat să apară clienți noi. Și ne-ar prinde tare bine cei cinci sute de florini pentru portretul primarului.

Trăsăturile feței i s-au asprit. S-a ridicat așa de brusc de pe scaun, încât s-a răsturnat. Cu pași mari s-a dus la fereastră, a deschis-o brutal și a împins oblonul deoparte, lăsând să se reverse înăuntru lumina soarelui și aerul proaspăt.

— Care-i de fapt necazul cu portretul acela? l-am întrebat prudentă.

— Necazul e că înfumuratul și fățarnicul ăla de primar e prea plin de sine și nu prețuiește deloc arta. Nu vrea decât un portret cu care să se fălească, deși nu seamănă deloc cu el.

— Dar nu de-asta vor oamenii să fie pictați?

Rembrandt s-a întors spre mine.

— Nu lucrez pentru înfumurați. Dacă vrea cineva să-i fac portretul, trebuie să se învoiască să mă lase să aștern pe pânză tot ce văd.

Cuvintele lui nu m-au surprins – așa spusese și Carel.

— Asta înseamnă că n-o să ne dea banii? l-am întrebat după un scurt moment de tăcere.

— Bineînțeles că o să ni-i dea. Dacă nu se poate altfel, îl târăsc la tribunal.

L-am privit speriată.

— Dar primarul De Graeff face parte el însuși din tribunal.

— Împreună cu alți trei colegi și cu magistrații. Tocmai de asta avem patru primari în Amsterdam: ca să nu încapă puterea pe mâinile unei singure persoane.

— Dar atunci ceilalți primari trebuie să-l judece pe domnul De Graeff.

— Da, asta înseamnă.

— Nu vă e teamă că vor fi părtinitori?

— Să vedem, a spus Rembrandt. Și eu sunt foarte curios cum o să iasă. Dar oricare va fi verdictul, ei trebuie să știe că nu mă las batjocorit.

Cazul cu portretul primarului n-a ajuns în fața tribunalului, ci a fost judecat de un comitet de artiști și magistrați. Rembrandt s-a simțit înjosit de faptul că alți colegi pe care îi considera mai prejos decât el trebuiau să-i judece lucrarea și, ca să-și verse furia, a făcut un desen care nu lăsa loc de interpretări. S-a înfățișat în chip de artist care, după ce și-a făcut nevoile, se șterge la fund cu o foaie de hârtie pe care erau scrise părerile altora. În jur, bărbați îmbrăcați elegant comentau pe marginea tabloului său, în timp ce câțiva ucenici care măcinau pigmenți abia se puteau abține să nu izbucnească în râs auzindu-le observațiile. Primarul Andries de Graeff apărea în chip de măgar.

Rembrandt a vrut să publice desenul. Cum eu îl făcusem pierdut, l-a căutat blestemând și înjurând, însă m-am făcut că plouă.

Nu mult după aceea s-a ținut ședința de judecată și lui Rembrandt i s-a făcut dreptate. Primarul a trebuit să-i plătească suma datorată și s-a supus îndată, însă apoi s-a făcut liniște în jurul pictorului. Rembrandt n-a mai primit comenzi pentru portrete, în locul lui fiind preferați foștii săi ucenici Govert Flinck și Ferdinand Bol.

Părea să nu-i pese. Nu căuta onoruri, pe care le considera semne ale vanității, iar banii îl preocupau cel mai puțin dintre toate.

— Sunt toți niște fanfaroni, mi-a spus el într-o seară, la masă. Vin cu un întreg alai de servitoare și secretari când trebuie să pozeze și își iau o figură plină de aroganță, însă când îi pictez întocmai așa, nu le convine. Îi privește, e treaba lor, să facă ce vor. Domnii ăștia de vază sunt obișnuiți să se încline toată lumea dinaintea lor.

Dezgustul lui față de clienții distinși ducea uneori la situații penibile. Îi primea pe acești domni în antreu, lăsând să i se vadă iritarea fiindcă îl deranjaseră de la lucru, nu le oferea nimic de băut și nu spunea decât strictul necesar. Pentru negustorii bogați era încă dispus să-și facă timp dacă anunțau dinainte când vor să vină, însă refuza să stea în prăvălie ca să-și vândă lucrările.

— De asta se ocupa mereu Saskia, a spus el.

— Aș putea să mă ocup și eu, m-am oferit.

Rembrandt m-a privit sceptic.

— Titus e un copil foarte ușor de crescut, nu-mi ia prea mult timp. Și e înnebunit după Neeltje, am zis eu.

Am așteptat plină de speranță să văd ce spune. Mi se părea o idee bună să țin prăvălia și să sporesc câștigurile casei vânzând gravuri și desene, căci întotdeauna se găseau clienți pentru ele. Însă Rembrandt încă avea îndoieli.

— O să mă gândesc, a zis el în cele din urmă.

Nu după mult timp s-a apucat să lucreze la un tablou cu temă istorică și, vrând-nevrând, m-a pus să văd de prăvălie. El însuși n-apuca deloc să se ocupe de ea, deci nu prea avea de ales. Chiar dacă nu-i mai veneau comenzi, trebuia totuși să se ocupe de ucenici. La tablou – pe care l-a intitulat *Despărțirea lui David de Ionatan* – lucra între lecții.